

jen). Mindegyikben a művészi kompozíció valóságos élményt zár be, annak melegségét, szubtilis életszerűségét megőrizve. Szép verseket ír Walter Gyula is, de nála sok az elvontság és a gondolati elem. Versekkel szerepelnek még: Berde Mária, Kovács Károly, Nikodémusz Károly, Farczádi Sándor stb. Mély érzéssel átgondolt s itt-ott szép sorokban megcsendülő lírai jelenetet írt Kovács László *A mérhetetlen perc* címen.

A szépprózai művek között magasan kiemelkedik Molter Károly pompás szatirikus rajza az erdélyi kisebbségi jogokról, a földreformról s a tisztviselőkérdésről. A kiváló marosvásárhelyi író ezzel a kis dramóval foglalta el helyét az Erdélyi Irodalmi Társaságban. Ugyanakkor Biró Vencel *Az erdélyi fejedelemség tekintélye a Portán* címen tartott székközlőt, ezt a kérdést sok új és érdekes adattal világítva meg.

Bencze Domokos, J. Dienes Jenő, Rác Pál és mások írnak még novellákat, Rác Pálnak, aki ungvári hírlapíró, egy novelláskötete is megjelent *Rongyszedő és más elbeszélések* címen. A könyvről Reményik Sándor nagy elismeréssel emlékezik meg. (—r.)

Petőfi-ünnepélyek Németországban. Január 3-ikán két német művész a berlini Meistersaal-ban spontán Petőfi-ünnepélyt rendezett, melyen áhitatos német közönség jelent meg. Magyarok talán csak ketten voltunk. Ez a propaganda-mentesség az estnek benső értéket kölcsönzött. Az ünnepi szónok: Otto Zarek, neves német esztétikus, beszédjében a következő figyelemreméltó szavakat mondta: „Emlégettetni s mégis ismeretlennek lenni: ez a sorsa a magyar Petőfinek is, mint mindazoknak, akiket nemzetük nemzeti költővé nyilvánított.”

„Genannt, aber nicht gekannt zu sein“, — valóban ez volt Petőfinek eddig a sorsa Németországban. Műveinek német kiadásai Kertbeny kezdő (vajmi gyarló!) kísérletei óta egész kis könyvtárrá növekedtek, mégsem sikerült egy fordítónak sem visszaadni költészetének valódi színeit, megéreztetni ifjú lelkének mély szépségeit. „A magyarok nemzeti költője“, ez volt minden, amit a művelt német tudott róla, mert illet neki róla tudnia. Csodálatos, hogy

mégis akadtak egynéhányan, kevesen, akik a rossz átültetések ködén át is megsejtették a gazdag fényforrást: költészetének világirodalmi értékét, mint pl. a mostanában hazafias büszkeséggelsokat idézett Grimm, aki Petőfit a világirodalom három legnagyobb költője közé sorozta.

És Németország a Petőfi-évfordulót mégis minden más külföldi államnál nagyobb fényvel ülte meg s ebben az ünneplésben résztvett majdnem minden nagyobb német város. Noha ez az ünneplés nagyrészt a magyar nemzeti költőnek szólt, akinek hasonló sorsú nemzetéhez meleg rokonszenvvel fordul megpróbálta társainak nehéz idejében a német nép, legfőbb jelentőségét mégsem a rokonszenv e megnyilvánulásában, hanem abban látjuk, hogy megismertették a német nép széles rétegeivel Petőfit, a költőt és Petőfit, az embert.

E megismertetést egyaránt szolgálták a sajtó és az ünnepélyek. Szilveszter napján alig volt számbavehető német lap, mely vezető helyen meg ne emlékezett volna Petőfiről. Persze e megemlékezés nem mindig volt köszönet. Egyesek csak zavaros életrajzi adatokat közöltek, növelve azt a romantikus ködöt, mely a németek képzeletében Petőfi életét körülvéshi. A „Vorwärts“ nem tudta megállni, hogy ki ne jelentse, miszerint Petőfit ma Magyarországon bizonyára internáló-táborba csuknák; a „Rote Fahne“ megteszi jakobinusnak, azok egyikének, kikre — szerinte, — „az orosz kommunisták joggal hivatkoznak, mint előfutáraikra“ (!). (Jellemző, hogy a két utóbbi lap cikke magyarnevű író tollából ered.) — Akad azonban az újságírók, folyóiratírók nagy tömegében néhány mélyenjáró, megértő is, mint pl. Erényi Gusztáv megemlékezése a „Vossische Zeitung“-ban, vagy Otto Zarek-é a „National-Zeitung“-ban.

Az ünnepegeknek három nagy állomása volt: München, Lipcse és Berlin, a három nagy német egyetemi város és mind a háromban éppen az egyetem volt az ünnepek színhelye: a német tudomány, irodalom és művészet hódolt Petőfi geniusza előtt. Münchenben, — ahol legéberebben él a német nemzeti érzés, — ez az ünnep is túlnőtt az irodalmi megemlékezés hideg keretein, forró lelkesedésű, sajátuk érzett

nemzeti ünneppé. És Pukánszky Béla ünnepi beszédében kellő érzékkel eltalálta az odaillő hangot. A lipcei egyetemen a magyarságnak két régi barátja működik: Stumme nyelvész és a kitűnő Becker Fülöp Ágost, aki a budapesti egyetemen évekig volt a romanisztika tanára. Egyikük sem szorult rá a fordításokra, hogy közel férközzék Petőfi költészetéhez s így Gragger Róberttel egyetemben megértő tolmácsolói voltak neki. A berlini egyetem végül az egyedüli jelenleg a külföldön, melyen a magyar irodalomnak tanszéke van (az egyetemi előadások az elmúlt szemeszterben Petőfiről szóltak), s így itt a talaj kellően elő volt készítve a költő imponálás megünneplésére. Az ünnep műsorán a legjelentősebb német művészek szerepeltek, akik szavalattal, dallal és zenével tolmácsolták Petőfi költészetét, az ünnepi beszédet pedig Gragger Róbert, az egyetem magyar tanára tartotta. Egyidejűleg az egyetem Magyar Intézete Petőfi-kiállítást is rendezett, melynek a magyar és idegennyelvű kiadások nagy tömegén kívül különös érdekességet kölcsönöztek Nietzsche kéziratos Petőfi-kompozíciói, Bettina von Arnim Petőfi-versének („Petőfi, dem Sonnengott“), Kertbeny Bettinához írt levelének és Ludwig Fulda fordításainak kéziratai.

De mindezen ünnepeknél maradandóbb értéke lesz annak a kis németnyelvű Petőfi-antológiának, melyet Gragger Róbert adott ki a tarkaköntösű Insel-Büchereiben. A Bonnefon-féle francia jubileumi kiadás után kettőzött örömmel és büszkeséggel vehetjük kezünkbe ezt a művészi érzékkel összeállított, eredetien elrendezett gyűjteményt, melyben a legjobb régi fordítások mellett Ludwig Fuldának, Hedwig Lüdekének és Lorenz Landgrafnak mesteri új fordításaival találkozunk. Mindössze ötvenhárom vers, csak ízelítőt adnak, ha még oly sokoldalút is, de kell, hogy felkeltség az olvasóban a vágyat a költő mélyebb megismerésére. És ezt a vágyat csak nőveli Gragger rövid, tömör, de sokatmondó utószava.

A Petőfi-centenárium Németország felett nem mult el nyomtalanul. A német nép megismert egy költőt, aki most már közel áll a szívéhez. S a költőn át jobban megért bennünket.

Farkas Gyula.

A Bujdosó Könyv angolul. Úgy látszik, nemcsak a színtelen nemzetköziség, nemcsak a nemzetileg közömbös, vagy éppen magyar-ellenes irodalom talál utat a külföldre hazulról. Tormay Cécile regényei már nem egy idegen irodalomban váltak ismeretessé, most pedig Bujdosó Könyve első kötete jelent meg angolul, képmellékletekkel, oly szép, oly előkelő kiállításban, minőről itthon álmok és eltörőnk. A Bujdosó Könyv, mely történelmünk leggyászosabb esztendejét örökítette meg számunkra fájdalom benyomásokban, a külföld szemében sem pusztán irodalmi mű, bár az alább közölt mértetések mint olyat is szívesen méltányolják. De ami nekünk gyászos emlék és eltörőnk tény, az a nyugatiaknak félelmes memento, s okulás kútfeje. Ahol aggódó nemzeti érzés virraszt a jelen fenyegető kilátásai között, ott mindenütt komoly rokonszenvre s megszívülésre találhat s úgy látszik, talál is egy magyar könyv, mely hasonló aggodalmak szülötte, sőt több ennél: a megalázott nemzeti érzés jajszava.

Az angol fordításhoz Northumberland herceg írt előszót, mely magyarul, — néhány bevezető sor elhagyásával, — ekképen hangzanék:

A Bujdosó könyv „emberi dokumentumnak oly eleven és drámai, stílusa pedig mindemellett oly egyszerű, piperétől és hatásvadásztól oly teljesen mentes, hogy éppúgy igényelheti azok figyelmét, kik önmagáért szeretik a jó irodalmat s a megható elbeszélést, mint azokét, kik meg kívánják érteni a történelem egy fejezetét, melyről keveset tudhatni ugyan, de amely napjaink nagy világmozgalmaira valóságos fényözönt vetít.

Azok szemében, kiket érdekel az a nemzetközi forradalmi erjedés, mely egy vagy más alakban minden mai civilizált államot fenyeget, megbecsülhetetlen lesz ez a könyv. Az események menete, mely Magyarországon forradalomra vezetett, tőkéletesen mása volt az Oroszországban lejátszódott folyamathoz. Mindkét esetben egy többé-kevésbé nyíltan működő radikális, szocialista és pacifista irányzat szövetkezett egy burkolt felforgató törekvéssel. Magyarországon az utóbbi törekvés a szabadkőműveseknek, a magyar Főiskolák Nemzetközi Szabadgondolkodó